

Toplumsal Tabaka Farklılıklarının Spora Yansıyan Sonuçları (Antalya Örneği)

Reflections of Differences in Social Class in Sports – Employing the Example of Antalya

Yılmaz KAPLAN*
Cihan AKKAYA**

Özet: Bireylerin spora ilişkin algıları, buldukları toplumsal tabakayı da yansıtmaktadır. Pierre Bourdieu'nün geliştirdiği *habitus* kuramı, toplumsal sınıflar ile sportif pratikler arasındaki ilişkinin yanı sıra, yeni spor dallarının ortaya çıkışını ve yayılmasını da açıklamaya çalışmaktadır. Farklı toplumlarda yapılan, tabakalaşma ve spor ilişkisini çözümlemeyi amaçlayan araştırmalarda; tabaka farklılıklarının spora doğrudan yansıyan sonuçları olduğu belirtilmektedir (Amman, 2000, 128). Bu araştırmalardan çıkan genel sonuçlar, bu çalışmada -Antalya örneğinde- test edilmiştir. Bu çalışma, amacı açısından nedensellik ilişkilerini araştırıcı; kapsadığı zaman açısından kesitsel; kullanılan teknik açısından da uygulamalı bir alan araştırmasıdır. Anket formu, gerek içerik ve gerekse biçim açısından, soru hazırlama ve anket tekniğinin bütün özellikleri ve incelikleri dikkate alınarak düzenlenmiştir. Araştırma sonucunda, spor olgusunun toplumsal tabakalarda gerek algılanmasında gerekse de uygulanışında birçok farklılığın bulunduğu belirlenmiştir. Farklı toplumsal tabakalardaki bireylerin yaşam biçimleri, meslekleri, eğitim ve gelir düzeyleri, onların hangi sporlara hangi düzeyde ve hangi biçimlerde katılabileceklerini de etkilemektedir. Bulgulara göre, “*Bireylerin spora ilişkin algıları, spora yönelişleri ve sportif pratikleri yer aldıkları toplumsal tabakayı yansıtır*” hipotezi ve alt hipotezleri doğrulanmıştır.

Anahtar sözcükler: Spor Sosyolojisi, Sosyal Tabakalaşma, Sınıf, Spora Katılım

Abstract: The purpose of this study was to investigate the relationship between people's perception of sports and the social class they belong to. The *Habitus* Theory developed by Pierre Bourdieu indicates the relationship between social classes and sports practices as well as rising and expanding branches of new sports. Research implemented in different societies aiming to analyze the relations between sports and stratification show there are consequences of class differences which are directly reflected in sports (Amman, 2000, 128). This study is a type of research for causality; sectional in its time span and an applied field survey for the techniques used. Survey sheets were prepared in terms of the concept and format considering all cases and details of question preparation and survey techniques. The results of this survey revealed that there are several perceptual and applicational differences of sports in separate social classes. Lifestyles, occupations, education and the income level of people in different social classes determine both the form and level of the sports that they participate in. The hypothesis and sub hypothesis were verified according to findings that “*people's perceptions of sports, sporting aptitudes and sport practices reflect the social classes that they belong to*”.

Keywords: Sports Sociology, Social Stratification, Class, Sport Participation

* Öğretim Görevlisi, Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ykaplan@akdeniz.edu.tr

** Arş. Gör. Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, cihanakkaya@akdeniz.edu.tr

Bu makalenin bir bölümü 11. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde, poster bildiri olarak sunulmuştur.

Toplumsal tabakalaşma kavramı, “*tabaka*” kavramından doğmaktadır. Toplumsal açıdan birbirine çok yakın ya da birbiriyle aynı durumda bulunan bireylerin oluşturdukları bütüne *toplumsal tabaka* denir. *Toplumsal tabakalaşma* ise, toplumun -sosyal anlamda- hiyerarşik sınıflar halinde farklılaşmasıdır. Toplumsal tabakalaşma, bireysel açıdan da, bireylerin statüleri gereği, *toplumdaki hiyerarşik sıralaması* olarak tanımlanabilir. Toplumsal tabakalaşma kavramı, zorunlu olarak, *toplumsal mesafe* kavramını içermektedir. Çünkü alt ve üst tabakalar arasındaki farklılıklar, coğrafi ve fiziksel değil; sosyal bir özellik taşımaktadır. Bu bakımdan, fiziksel olarak birbirine çok yakın iki kişinin, örneğin bir antrenör ile malzemecinin, *sosyal açıdan* aralarında büyük bir fark (mesafe) olduğu söylenebilir. Buna karşılık, birbirine çok uzak iki kentte yaşayan iki Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencisinin, *sosyal açıdan*, yan yana oldukları söylenebilir.

Sosyal tabakalaşma, *evrensel* bir olgudur. Her zaman ve her toplumda; ama toplumdan topluma değişen biçimlerde, var olmuştur. Bilindiği gibi, hiçbir toplum *homojen* değildir. Her toplumda, aynı zamanda *eşitsizlikler* anlamına da gelen, *doğal* ve *sosyal* farklılıklar bulunmaktadır. “*Üstelik ‘doğal eşitsizlikler’ de son noktada ‘sosyal eşitsizliklere’ dönüşmektedir*” (Amman, 2000, 125). Eşitsizlikler de sonuçta, bireylerin toplumsal statüleri, rolleri ve prestijleri ölçüsünde farklılaşmalarına neden olmaktadır.

Sosyologlar, tabakaları *-alt, orta ve üst* tabaka olmak üzere- üç grupta incelemektedirler. Alt tabakalarda yer alanlar, üstlere tırmanabilme; üst tabakalarda bulunanlar da statükoyu (var olan durumu, konumlarını) koruma eğilimindedirler. Bireylerin ya da ailelerin, toplumsal tabakalaşma piramidindeki yerlerini belirleyen faktörler çeşitlidir. Sosyologların genel kabullerine göre, bireylerin ya da ailelerin toplumsal tabakalaşma piramidinin *altında* (alt katmanda), *ortasında* ya da *üstünde* olmalarını belirleyen ölçütler, birey ya da ailelerin *eğitim düzeyleri, gelir durumları, meslekleri ve yaşam biçimleri... vb.* ile ilgilidir.

Tabakalaşma, sınıflar arası *farklılaşmalardan* doğar. Aynı toplumsal tabakadaki bireyler arasında da farklılıklar bulunabilir. Aynı tabaka içindeki farklılıklar, sosyal sınıfları oluşturur. Bu durumu, örneğin alt tabaka için, *altın altı, altın ortası ve altın üstü* biçiminde tanımlayan sosyologlar vardır. Farklı toplumsal tabakalarda dünyaya gelen bireyler, toplumsallaşma sürecinde edindikleri kazanımlarla biçimlenen bir *yaşam biçimi* geliştirirler. Toplumsal aktörlerin sporla ilişkileri ve farklı sportif etkinliklere yönelmeleri de bu boyutta anlaşılabilir. Kısacası, *bireylerin spora ilişkin algıları, buldukları tabakayı da yansıtmaktadır.*

Toplumda, farklı tabakalarda yer alan bireyler için, sporun farklı anlamlar taşıması, farklı tabakaların değişik sportif pratiklere ilgi göstermeleri, bu karmaşık analizde *spor* faktörünün yerini belirlemeyi gerekli kılmaktadır. Sosyal tabakalaşmanın spor ekseninde incelenmesi, farklı toplumsal katmanlarla spor arasındaki ilişkinin çeşitliliğini belirlemenin ötesinde, yeni sportif pratiklerin kabul görerek topluma yayılması sürecine de açıklama getirmektedir (Amman, 2000, 125).

Andrew Yiannakis (1973), spor ve tabakalaşma üzerine yaptığı analizlerinde yaşam tarzı, zevkler, istekler ve belli yeteneklerin belli sınıflara ait olduğunu ifade etmektedir. O’na göre yüksek gelir, yüksek sınıfı yaratır ve bireysel sporlara yönelim artar. Bazı sporlar yüksek gelir gerektirdiğinden, maliyet arttıkça yüksek sınıftakilerin katılım durumu ortaya çıkar. Alt sınıftakiler ise rekabetçi, yarışmacı, erkeksi, dayanıklılık gerektiren sporlara yönelmektedir.

Yiannakis (1973) sporun sosyal statüsünün belirlenmesinde etkili olan değişkenleri; takım – birey sporu ayrımı, katılımın maliyeti, toplumda yer alma derecesi (bir sporun o kültür içindeki konumu; kitle sporu – elit sporu), temas ve temas gerektirmeyen sporlar olarak belirlemiştir.

Fransız düşünür Pierre Bourdieu da spor konusunda bazı düşünceler ortaya koymuştur. Spor bireylerin bir mücadele alanı olarak gören Bourdieu; sporun toplumdaki sınıf/tabaka

farklılığında önemli bir yerde durduğu görüşündedir.

Bourdieu'nün geliştirdiği *habitus kuramı*'nı, bazı sosyologlar *yapısal çatışmacı* bir yaklaşım olarak nitelemektedirler. Kuram, toplumsal sınıflar ile sportif pratikler arasındaki ilişkinin yanı sıra, yeni spor dallarının ortaya çıkışını ve yayılmasını da açıklamaya çalışmaktadır.

Habitus biyoloji'de, organizmanın tepkilerini, davranış ve mimiklerini, hatta nefes alış-veriş biçimini belirten bir terimdir. Sosyolojik anlamıyla *habitus*, "*bireylerin toplumsal etkinliklerini yönlendiren içsel eğilimlerin tümünü*" ifade eder. Bütün kültürel pratiklerimiz, bu arada spor, sahip olduğumuz *habitus*'un görüntüleridir.

Bourdieu, bireylerin, yaşam biçimini ve tüketim alışkanlıklarını gösteren toplumsal alanın haritasını çıkarmaya çalışmıştır. Bu çalışmasındaki -sporla ilgili- değerlendirmeleri, spor sosyologlarınca çok tartışılmıştır.

Bourdieu "*Spor ve Sosyal Sınıflar*" (1978) adlı çalışmasında; sporun kendi dinamikleri, tarihi, kronolojisi olan; bağımsız bir alan olarak ele alınması gerektiğini, sporun sınıflar arası bir mücadele alanı (pratiği) olduğunu (egemen sınıflar ile diğer sınıflar arası), sporun bir elit pratiğiyle nasıl amatör alanlara ayrılarak dönüşüm yaşadığını ve profesyoneller tarafından üretilerek kitleler arası bir tüketim nesnesi olduğunun (endüstri toplumu – ekipmanlar, üretim, yönetim...) anlaşılması gerektiğini belirtmiştir.

Bourdieu'nun *habitus* kavramı; bireyin sosyal kökenine bağlı olarak eğilimlerini oluşturmada bir yoldur. Kendisini bedende gösterir; sınıf beğenisinin gerçekleşmesi, maddileşmesidir (Washington, & Karen, 2001). *Habitus*; sosyal olarak öğrenilen, bireylerce içselleştirilen eğilimler, davranışlar, aktiviteler ve özellikler sistemidir; bireyleri yaşam tarzlarına göre birbirinden ayırır (Bourdieu, 1978).

Bourdieu bu kavramıyla bireyin kültür ürünleri ve pratikleri –sanat, yiyecek, giyecek, tatil gibi– açısından sahip olduğu beğenin uygunluğu ve geçerliliği konusundaki duygusunda belirgin bir biçimde görülen eğilimlere, sınıflandırma şemalarına, sorgulamaksızın kabul edilmiş tercihleri belirtir (Featherstone, 1996, 152). Spor; Bourdieu'da insan bedenine önem atfeden *habitus* içerisinde küçük bir rol üstlenir; spor bir alt daldır.

Bourdieu'ya göre (2002) spor, farklı sosyal grup ve kesimlerin egemen konumları elde etmek için mücadele alanıdır. Bu anlamda, farklı sınıflar hangi zevklerin iyi ve kötü olduğunu belirlemek için yarışır; insanlar başkalarının zevklerini sınıflandırır.

İkincisi spor ürünleri (izleme ve katılımı kapsayan her türlü ürün) için tedarik yeridir ve tüketicilerin taleplerini karşılar. Burada Bourdieu iki konseptte odaklanır; sınıf ve *habitus*. Bourdieu'ya göre, insanlar farklı sosyal sınıflardan geldiği için farklı zevkler, yönelimler geliştirir. Bu durum genel olarak yaşam tarzının yansımasıdır. Belirli sportif etkinlikler sınıf temellidir. Ancak Bourdieu'ya göre (2002) bu ne bir belirleyicidir, ne de insanların özgür iradesinin bir ürünüdür.

Habitus şekillendirilmiş, benimsenmiş bir şemadır; açıklayıcı bir mekanizmadır. Bourdieu'ya göre (2002) farklı yaşam tarzları, sportif etkinlikler farklı *habitus*'ların ürünüdür. Aynı sosyal altyapıya sahip insanlar benzer *habitus*'lar geliştirmeye eğilimlidir ve kendilerini benzer yaşam tarzları ve sportif faaliyetler içinde gösterirler.

Bourdieu'nün bir başka önemli kavramı, ekonomik, sosyal ve kültürel biçimlerinden söz ettiği *sermaye*'dir. Bourdieu sermaye kavramını ekonomik ve kültürel olarak iki temel forma sokmuştur. Ekonomik sermaye genel olarak bireyin maddi olanaklarını ifade ederken, kültürel sermaye eğitilmiş, bilgili olma düzeyiyle ilişkilendirilmektedir. Bazı sporlar belli toplumsal sınıflara aitmiş gibi görülebilmektedir. Burada spor bir kültürel faaliyet alanı olarak düşünüldü-

ğünde, farklı sporlara yönelik beğeniler ve eğilimler sınıfsal damga işlevi görmektedir.

Buna göre; ekonomik sermayesi fazla olanlar tenis, kayak, golf gibi sporlara yönelirler. Bunlar belli bir ekonomik güç gerektiren sporlardır. Kültürel sermayesi fazla olanlar ise satranç, dağ yürüyüşü gibi sporlara yönelebilirler. Kültürel sermayesi düşük olanlar ise futbol oynamayı ya da maçları izlemeyi tercih ederler. Ancak Bourdieu'nun bu yöndeki düşünceleri test edilmeye açıktır.

Genel olarak; kültürel ve ekonomik sermayesi zengin olanlar spor aktivitelerine katılmada daha eğilimli olarak kabul edilir. Bu eğilimler diğerinden bağımsızdır. Ancak, kültürel sermayesi zengin olanlar işçi sınıfı (prole) sporlarına katılmaya daha az eğilimlidir. Ekonomik sermayenin işçi sınıfı (prole) sporlarına katılmada hiçbir etkisi yoktur. Kültürel sermaye sosyal sınıf ve spora katılımdaki çelişkiyi, ekonomik sermayeye göre daha iyi açıklamaktadır (Wilson, 2002).

White, & Wilson'ın belirttiği gibi (1999) ekonomik sermayenin (gelir, zenginlik, boş zaman..), kültürel sermayenin (aile, altyapı, eğitim, meslek..), sosyal sermayenin (bağlantılar, ilişkiler, ortaklıklar...) kombinasyonu bireyler sosyal aktivitelere, pratiklere yönelir. Bunlar da sosyal etkileşim sağlayarak deneyimleri (sosyal) oluşturur. Zevk, beğeni (taste) ekonomik sermaye ile kendini gösterir (tüketim için gerekli araçları finans kaynağını belirler). Beğeniler ve zevkler egemenlik/itaat ilişkilerini yeniden üretir, çünkü bireyin çeşitli tüketim alanlarında hareket edebilmesi için kültürel, sosyal ve sembolik zenginlik gereklidir.

Beden sosyolojisi üzerine de çalışan Bourdieu, toplumsal sınıf farklılıklarının bedene yansıyan görüntülerini analiz etmiştir. Ona göre bedenin alt sınıflar ve üst sınıflar için farklı anlamları vardır. İşçi sınıfı bedeni "*bir araç olarak*" görmekte ve böylece "*güçlü olmayı*" amaçlamaktadır. Araçsal beden anlayışı, işçi sınıfını kas güçlendirmeyi sağlayan sporlara yöneltir (Işık, 1998, 140-141). Üst tabaka "*erken (hemen) haz unsuru*" ön planda olan sporlara ilgi duyarken, alt tabaka bedenine eziyet etme pahasına da olsa "*güçlü olmasını sağlayacak*" sporları yapar. Görüldüğü üzere Bourdieu, bireylerin bir spora yönelmelerinin tesadüfi olmadığını altını çizmektedir.

Bourdieu'ya göre (2002) sosyal grupların karakteristik özelliklerinden biri de varlığını devam ettirme çabasıdır. Bunun için farklılıklarını ortaya koymaya çalışırlar. Ayırt edilme ve farklılıklarını koruma çabası, üst tabakada daha net görülmektedir. Alt ve orta sınıflar ise, üst tabakaya özentili duymakta, onların toplumsal pratiklerini taklit etmektedir. Bu durum sportif faaliyetlerde de kendini gösterir. Üst tabakanın (elitlerin) ilgi duyduğu sporlar, alt ve orta sınıfların sporlarından farklıdır. Elitler farklılıklarını spor aracılığıyla sürdürürken, halk kitlelerinin onlara duyduğu özentili, bu sporların zamanla popüler hale gelmesine neden olmaktadır. Bu durumda elitler, yeni sportif pratikler geliştirerek ayırt edilmeye çalışırlar. Bourdieu elitlerin haz, eğlenme, dinlenme, sağlık vb. amaçlarla; kitlelerin ise güçlü olmak, para ve statü kazanmak amacıyla spor yapıyor olmalarından yola çıkarak bir analize girişmiştir. Elitlerin sporu kitlelerin sporu olmaya başladığında, kitle sporu olmaktan çıkıp elit sporuna dönüşmektedir. Başka bir deyişle, yeteneğini ortaya koymaya izin veren elit sporu ya da üst düzey sporu; özellikle alt ve orta sınıflara mensup olan bireyleri; kitle sporu denilen serbest zaman sporu da üst sınıfa mensup bireyleri çekmektedir (Amman, 2000, 140-141).

Spor ve Tabaka/Sosyal Sınıf Üzerine Bazı Araştırmalardan Örnekler

Spor ve sosyal sınıf ya da tabaka üzerine yapılan önemli çalışmalar bulunmaktadır (bk.: White, & Wilson, 1999; Thrane, 2001; Wilson, 2002). Bu çalışmalarda Fransız düşünür Pierre Bourdieu'nun çalışmaları (Sport and Social Class, 1978; Distinction, 2002) kaynak olarak ele alınmıştır. Bourdieu'un toplumsal kuramında çok önemli yere sahip olan "*sermaye*" ve "*habitus*"

kavramları, pek çok sosyal olguyu açıklamada başvurulabilecek anahtarlardır.

Kanada’da; P. White & B. Wilson’un (1999) yaptıkları araştırmanın bulguları, spor olaylarına katılım konusunda; sosyo-ekonomik statüyle spor izleyiciliği arasındaki Bourdieu’cu yaklaşımı desteklemektedir. Çoklu Sınıflandırma Analizi’ni kullanarak (Multiple Classification Analysis), ekonomik sermayeyi (gelir) ve kültürel sermayeyi (eğitim) ve diğer alt değişkenleri (cinsiyet, yaş, dil, din) tanımlayarak gelirin spor olaylarına katılımında eğitimden, din, yaş veya anadilden daha belirleyici olduğunu bulmuşlardır. Kadınlarda eğitim daha belirleyici iken spor izlemede eğitim farklılıkları erkekler arasında bulunmamıştır.

Christer Thrane (2001) Danimarka, Norveç ve İsveç’te spor izleyiciliği üzerine karşılaştırmalı bir çalışma yaparak benzer sonuçlar elde etmiştir. Thrane sadece eğitim faktörünün olduğu kültürel sermayeyi yetersiz bulmuş ve spora katılımı farklı değişkenleri ekleyerek kültürel sermayeyi tanımlamıştır. Çok değişkenli biçimsel regresyon (multivariate logistic regression) analizini kullanarak yapılan analize göre; üst düzey kültürel aktiviteler ve spora katılımı, Thrane’e göre spor izleyiciliğinde gelir eğitimden daha önemlidir. Thrane yaşın ve cinsiyetin önemini vurgulamıştır. Erkekler kadınlara göre; gençler de yaşlılara göre spor izlemeye daha eğilimlidir. White & Wilson’un aksine Thrane, eğitim ve spor izleyiciliği arasında sistematik bir ilişki bulmamıştır.

Spor seçiminde kültürel bakış açısına yönelik açıklamaları terk ederek Thomas Wilson (2002, A.B.D.) işçi sınıfı sporları fikrini kullanmıştır. Bu, varlıklı grupların uzak durduğu; alt sınıflarla ilgili sporlar anlamındadır. Wilson kültürel (eğitim) ve ekonomik (gelir) sermayeyi test etmiştir. Spora katılımı çoklu sınıflandırma analizi temeliyle, gelirin ve eğitimin spor izleme ve spora katılımı iki cinsiyet için de açıkladığı sonucuna varmıştır. Ekonomik sermayenin işçi sınıfı sporlarına katılımı etkili olduğuna dair bir kanıt da bulamamıştır.

İşçi sınıfı sporları konsepti Mehus (2005) tarafından da futbol, basketbol ve kayak izleyiciliği üzerindeki çalışmada kullanılmıştır. Biçimsel regresyon analizi ile Norveç’te spor izleyiciliği üzerine yapılan çalışmada; eğitimin spor tüketimine etkisi üzerine bazı kanıtlar bulunmuştur, bu kültürel sermaye olarak tanımlanmıştır.

Yüksek eğitimli denekler az eğitimlilere göre daha az spor faaliyetlerine katılmaktadır. Yüksek eğitimliler ayrıca sporu televizyonda da az sıklıkla izlemektedir. Ancak Mehus’a göre bu sonuçlar kitle sporları için söz konusudur. Aslında yüksek eğitimliler her alanda daha katılımcı olarak değerlendirilirler; sadece bazı farklılıklar yüksek eğitimliler için cinsiyet ve yaşla açıklanabilir.

Carl Stempel (2005) Amerika’da yetişkinlerin farklı sporlara katılımıyla ilgili araştırma yapmıştır. Kültürel sermayeyi resmi eğitim, ekonomik sermayeyi ailenin geliri olarak tanımlamıştır. Farklı miktarda sermayelerin farklı kombinasyonlarına bakarak, birçok sporun ayrıcalıklı olduğunu bulmuştur ve bu da Bourdieu’nun teorisindeki “*dışlanmaya*” yakın durmaktadır. Stempel fitness sporlarının egemen sınıf tarafından orta ve alt sınıflara sınır çekmek için kullanıldığını göstermiştir. Kültürel olarak baskın olan sınıf kesimleri fitness sporlarına katılmaya ekonomik olarak baskın olanlara göre daha eğilimlidir. Stempel sporun kültürel sermaye olarak işlediğini belirtmiştir. Sınıf ve statü farklılıkları sağlar.

İngiltere’de Warde (2006) spor ve sosyal sınıfta eğitime ek olarak mesleki sınıfın önemli olduğunu, spor alanındaki farklılıkları açıkladığını belirtmiştir. Biçimsel regresyon (logistic regression) analizine göre yapılan çalışmada, mesleki sınıf spor seçiminde daha çok farklılık yaratmaktadır. İngiltere’de eğitimli orta sınıf sağlıklı en çok ilgilenen ve fiziksel egzersiz yapan grup olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, cinsiyet de farklılıkları açıklamada mesleki sınıf gibi önemli yer tutmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Uygulamalı bir alan araştırması olan bu çalışmayla, toplumsal tabaka farklılıklarının spora doğrudan yansıyan sonuçlarını -Antalya örneğinde- belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırmanın *bağımsız değişkeni*, -gelir, eğitim, meslek, oturulan bölge vb. parametrelerde- *toplumsal tabakalaşma* olgusu; *bağımlı değişkeni* ise, -yapılan spor dalı, spor yapma amacı, spor algısı, spor için ayrılan kaynak vb. parametrelerde -spor olgusudur.

Bu çalışma;

- Amacı açısından *nedensellik ilişkilerini araştırıcı*;
- Kapsadığı zaman açısından *kesitsel*;
- Kullanılan teknik açısından da *uygulamalı bir alan araştırmasıdır*.

Araştırmada, veri toplama aracı olarak, araştırma konusu ve amaçları doğrultusunda, yirmi (20) sorudan oluşan bir *anket* kullanılmıştır. Sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeyi de kontrol eden anket formu, Antalya'da alt, orta ve üst tabakayı temsil eden bölgelerdeki bireylere uygulanmıştır.

Araştırma *evreni*, Antalya'dır. Antalya'da alt, orta ve üst tabakayı temsil ettiği düşünülen bölgelerdeki spor merkezlerinde, *rastlantısal örneklem tekniği* ile uygulanmıştır. Örneklem grubu, -alt, orta ve üst tabakadan eşit olmak üzere- toplam 150 denekten oluşmuştur. Anket uygulamasından önce, -alt, orta ve üst tabakadan eşit olmak üzere- toplam 30 deneğe, anket formunun başarısını denetlemek amacıyla, *pilot uygulama* yapılmıştır. Uygulanan soru kâğıtları üzerinde yapılan çalışmalarla, anlaşılmayan soru ya da seçenekler, içerik ve biçim açısından düzeltilmiştir. Anket, anketörlük eğitimi verilen araştırma grubunca, 16 yaş ve üstü bireylere -teknğine uygun- uygulanmıştır.

Uygulanan anket formları, bir *ön kontrolden* geçirilmiş, kullanılamaz durumda olanlar ayıklanmıştır. Analize katılan anket sayısı 150'dir. Tabakaları temsil eden anketler *kodlanmış* ve bilgisayara girilmeden önce, kolaylık sağlayacağı düşüncesiyle, her anketteki değişken kodları bir satıra sığabilecek şekilde geliştirilmiş tablolara dökülmüştür. Anketin istatistiksel analizinde, *frekans dağılımları* ve *ki-kare analizi* kullanılmış, analizler, *SPSS Paket Programında* yapılmıştır. Veriler, önce *basit*, sonra da *çapraz tablolar* halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Anlamlılık düzeyi, $p=0,05$ olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın *geçerlilik* ve *güvenilirliğini* etkileyecek bazı noktalar ve alınan önlemler şöyle özetlenebilir:

Olgunlaşma etkisi açısından, araştırma süresinin uzaması durumunda, örnek bireylerde görülebilecek değişiklikler ve oluşturabileceği yeni durumlar, bir *geçersizlik* nedenidir. Anket, 14 gün içinde uygulanmıştır. Araştırmanın konusu bakımından, örnek bireylerde 14 günlük bir sürede herhangi bir radikal değişiklik görülme olasılığı düşüktür. Dolayısıyla, olgunlaşma etkisinin en az düzeye indirildiğini söyleyebiliriz.

Örneklem grubuna, *test etkisi* açısından yöneltilen sorular, genellikle toplumsal tabakayı belirleyen faktörler üzerinde ve tabakaların spor olgusunu algılama biçimlerini belirleme amaçlıdır. Bu tür sorularda ve kimlik bilgilerinde, gerçek dışı cevapların fazla olabileceği olasılığı düşünülerek, sorular *dolaylı* sorulmuştur. Ayrıca, kimlik bilgileri de istenmemiştir. Deneklerin, soruları, hiçbir etki altında kalmadan ve objektif cevaplamaları istenmiş ve bunun için gerekli ortam sağlanmıştır. Böylelikle, test etkisinden kaynaklanabilecek geçersizlik nedenleri de en aza indirilmiştir.

Seçim etkisi açısından, araştırma örneğinin belirlenmesinde, daha önce de belirtildiği gibi, Antalya'da alt, orta ve üst tabakayı temsil ettiği düşünülen bölgelerdeki spor merkezleri belirlenmiştir. Seçilen merkezlerde, uygulama öncesinde, merkez yöneticilerinden, merkeze devam

eden bireylerin sosyo-ekonomik özellikleri hakkında bilgi alınmıştır. Böylelikle, seçim etkisinden kaynaklanabilecek geçersizlik kaynağı olasılığı da ortadan kaldırmıştır. Ayrıca, anket formu, gerek içerik ve gerekse biçim açısından, *soru hazırlama* ve *anket tekniğinin* bütün özellikleri dikkate alınarak düzenlenmiştir.

Sonuç olarak, araştırmanın, çeşitli geçersizlik kaynaklarından, olabileceği kadar arındırılmış olduğu, örnekleme oranının nispeten küçük olması dışında, *geçerlilik* ve *güvenilirliğinin* kabul edilebilir sınırlarda olduğu söylenebilir.

Araştırmanın Hipotezi:

Bireylerin spora ilişkin algıları, spora yönelişleri ve sportif pratikleri yer aldıkları toplumsal tabakayı yansıtır.

Araştırmanın Alt Hipotezleri:

Alt tabakadan üst tabakaya doğru çıkıldıkça;

- “*Spor*” terimi işitildiğinde, akla gelen faaliyet çeşidi artmaktadır.
- Spor yapma oranı yükselirken, izleme oranı düşmektedir.
- Takım sporlarına yönelim göreceli olarak azalırken; bireysel sporlara yönelim artmaktadır.
- Üst tabaka, “*hemen haz veren sporları*” tercih ederken; alt tabaka, bedene eziyet etme pahasına da olsa, “*güçlü olmayı sağlayan sporlara*” yönelmektedir.
- Üst tabaka sporu, öncelikle sağlık ve eğlence amacıyla yaparken; alt tabaka, spor aracılığıyla para kazanmak ve statü yükseltmek istemektedir.
- Sporun, üst tabaka için “*amaç*”; alt tabaka için ise “*araç*” durumunda olduğu, dolayısıyla gerçek anlamını üst tabakada bulduğu düşünülmektedir.

Bulgular

Örnekleme grubunun *cinsiyete göre* dağılımı incelenmiş ve büyük bir çoğunluğunu (%77,3) erkeklerin, %22,7’sini ise kadınların oluşturduğu belirlenmiştir. Bu oranların, Türkiye’de, -cinsiyete göre -spor yapma düzeyleriyle de uyumlu olduğu düşünülmektedir. Erkeklerin spora katılımında (gerek izleyici, gerekse de aktif olarak) kadınlara göre nicelik olarak daha fazla olduğu kabul görmektedir. Bu durum Thrane’nin (2001); White, & Wilson’un (1999) araştırmalarında da görülmektedir.

Yaşa göre dağılıma bakıldığında; en düşük yaşın 16, en yüksek yaşın 70; yaş ortalamasının ise, 32,59 olduğu görülmektedir. *Doğum yerlerine göre* dağılımda ise; %68,7’sinin kent, büyük kent ve metropol doğumlu olduğu belirlenmiştir. Köy-kır, kasaba ve ilçede doğanların toplam oranı ise %31,3’dür. Bu veriler, örneklem grubunun ağırlıklı *kentsel kökenli* olduğunu göstermektedir.

Örnekleme grubunun *eğitim düzeyine göre* dağılımı incelenmiş, -örneklem grubunun-%22,7’sinin -bugünkü adlandırmayla- ilköğretim, %39,4’ünün en az yüksekokul mezunu olduğu belirlenmiştir. En yüksek oranı, %38’le, lise mezunları oluşturmaktadır. Burada eğitim kültürel sermaye olarak ele alınırsa; eğitim düzeyi arttıkça spora katılımın da arttığı sonucunu çıkarabilmektedir. Bu durum Thomas Wilson (2002)’in araştırma bulgularıyla paraleldir.

Mesleki dağılıma bakıldığında %15,3’ünün işçi, %2’sinin çiftçi, %4,7’sinin memur, %2’sinin bankacı, %6,7’sinin esnaf-tüccar-zanaatkar, %1,3’ünün işsiz, %4’ünün ev hanımı, %2’sinin üst düzey bürokrat, %4’ünün emekli, %9,3’ünün özel güvenlik görevlisi, %12,7’sinin öğrenci ve %19,3’ünün diğer meslek gruplarından olduğu belirlenmiştir. *Sosyo-ekonomik düzeye göre* dağılımda, araştırma hipotezine bağlı olarak alt, orta ve üst tabakada yer alanların oranlarının

eşit (%33,3) olduğu görülmektedir. *Aylık gelir dağılımında* örneklem grubunun %12'sinin 499 TL ve altı, %19,3'ünün 500-749 TL arası, %16'sının 750-999 TL arası, %10,7'sinin 1000-1499 TL arası, %14,7'sinin 1500-1999 TL arası, %12,7'sinin 2000-4999 TL arası, %14,7'sinin 5000 TL ve üstü bir aylık gelire sahip olduğu belirlenmiştir. Aylık gelir dağılımları, alt, orta ve üst tabakaları temsil etmektedir.

Örneklem grubunun *gazete okuma alışkanlıkları* incelenmiş; %61,3'ünün düzenli olarak günlük bir gazete okuduğu; %38,7'sinin ise, düzenli olarak günlük bir gazete okumadığı belirlenmiştir. Düzenli olarak günlük bir gazete okuyan 92 kişinin %43,3'ünün günlük siyasi gazeteleri, %8,7'sinin günlük spor gazetelerini, yine %8,7'sinin günlük ekonomi gazetelerini, %0,7'sinin de günlük magazin gazetelerini tercih ettikleri belirlenmiştir. İlgi duyulan *televizyon programlarına* bakıldığında; haber-açık oturum türü programlara ilgi duyanların oranının %30, eğlence-magazin türü programlara ilgi duyanların oranının %2,7, yarışma programlarına ilgi duyanların oranının %4,7, spor programlarına ilgi duyanların oranının %25,3, film-dizi film türü programlara ilgi duyanların oranının %24,7 ve kültür-sanat-belgesel türü programlara ilgi duyanların oranının da %12,7 düzeyinde olduğu görülmektedir.

Boş zamanları değerlendirme biçimlerinde ise; en yüksek oranının (%60) boş zamanlarında spor yapanların oluşturduğu; yine sırasıyla boş zamanlarını televizyon izleyerek değerlendirenlerin oranının %12, tiyatro-sinema ve konsere giderek değerlendirenlerin oranının %9,3, internetle ilgilenenlerin oranının %8, kitap ve dergi okuyanların oranının %7,3 ve müzik dinleyenlerin oranının %3,3 düzeyinde olduğu görülmektedir. *Düzenli spor yapma sürelerinde* en büyük oranını (%48) 1-5 yıl arası spor yapanların oluşturduğu; yine sırasıyla, 6-10 yıl arası spor yapanların oranının %21,3, 11-15 yıl arası spor yapanların oranının %15,3, 20 yıl ve üzeri spor yapanların oranının %8 ve 16-20 yıl arası spor yapanların oranının ise %7,3 düzeyinde olduğu belirlenmiştir.

Örneklem grubunun tercih ettiği *spor dalları* incelenmiş, %11,3'ünün futbol, %14'ünün yüzme, %14'ünün tenis, %1,3'ünün basketbol, %0,7'sinin jimnastik, %22,7'sinin Uzakdoğu sporları, %35,3'ünün vücut geliştirme, %0,7'sinin de diğer spor dallarını tercih ettikleri belirlenmiştir. *Bireysel sporları tercih dağılımında* %66'sının bireysel sporları tercih ettiği; %34'ünün ise tercih etmediği; *takım sporlarını tercih dağılımında* %83'ünün takım sporlarını tercih ettiği; %67'sinin tercih etmediği belirlenmiştir.

Spor için ayrılan *aylık miktarda* ise, araştırmaya katılan bireylerin %32,7'sinin spor için aylık 59 TL ve altı, %33,3'ünün 60-89 TL arası, %34,4'ünün ise 90 TL ve üstü para ayırdığı belirlenmiştir.

Spor teriminin çağrıştırdığı ilk şey ise, en büyük oranı, %56,7 ile sağlık, yine sırasıyla %20 ile başarı-gelecek, %11,3 ile estetik-güzellik, %6,7 ile fairplay-dostluk ve %5,3 ile de futbol almıştır.

Örneklem grubunun *spor yapma nedenleri* incelenmiş; %66'sının sporu, sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmak için, %17,3'ünün milli idealler için, %10'unun eğlence için, %5,3'ünün para kazanmak için, %0,7'sinin şöhret olmak ve sosyal çevre edinmek için yaptığı belirlenmiştir. *Olası spor yapılma nedenlerinde* ise en büyük oranı, %76 ile sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olma düşüncesi oluşturmaktadır. Sırasıyla, %10,7'sinin milli idealler, yine %10,7'sinin eğlence, %1,3'ünün para kazanmak, %0,7'sinin şöhret olmak ve yine %0,7'sinin sosyal çevre edinmek için spor yapılabileceğini düşündükleri belirlenmiştir.

“Niçin spor yapıyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtların en büyük oranı (%66) “sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmak için”dir. “Sizce spor niçin yapılmalıdır?” sorusuna verilen yanıtların en büyük oranı (%76) da “sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmak için” olarak öne çık-

maktadır. Burada “olan” ile “olması gereken” arasındaki anlamlı ilişki, dikkat çekicidir.

Örneklem grubunun, *spor değerlendirme biçimleri* de incelenmiş %78,7’sinin sporu yapmaktan, %13,3’ünün izlemekten, %4’ünün yorumlamaktan, %2,7’sinin tartışmaktan, %1,3’ünün dinlemekten hoşlandıkları belirlenmiştir. *Sporu yapmaktan* hoşlananların oranının bu denli yüksek (%78,7) oluşu, araştırmanın farklı tabakaları temsil eden spor merkezlerinde ve bizzat *spor yapan* bireylere uygulanmış olmasıyla açıklanabilir.

Tablo 1. Örneklem Grubunun, Sosyo-Ekonomik Düzeyi İle Düzenli Spor Yapma Süresi Arasındaki İlişki (%).

Sosyo-Ekonomik Düzey		Düzenli Olarak Kaç Yıldır Spor Yaptığı					Toplam
		1-5 Yıl	6-10 Yıl	11-15 Yıl	16-20 Yıl	20 Yıl ve Üzeri	
Alt	Sayısı	33	8	7	2	0	50
	%	22,0	5,3	4,7	1,3	0	33,3
Orta	Sayısı	34	5	5	3	3	50
	%	22,7	3,3	3,3	2,0	2,0	33,3
Üst	Sayısı	5	19	11	6	9	50
	%	3,3	12,7	7,3	4,0	6,0	33,3
Toplam	Sayısı	72	32	23	11	12	150
	%	48,0	21,3	15,3	7,3	8,0	100,0

1. Tablo’da, örneklem grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile düzenli spor yapma süreleri arasındaki ilişki görülmektedir. Tablo’da da görüleceği gibi, alt ve orta tabakada spor yapma yılı en yüksek değerini 1-5 yılları arasında almaktadır (alt %22, orta %22,7). Bu oran, 20 yıl ve üzerine gelindiğinde en düşük değeri, alt tabakada %0, orta tabakada %2,0 olarak gerçekleşmektedir. Üst tabakada ise, 1-5 yıl arasında %3,3, 11-15 yıl arası %7,3 ve 20 yıl ve üzerinde %6 oranındadır.

Görüldüğü üzere, alt tabakadan üst tabakaya doğru gidildikçe, düzenli spor yapma yılı artmaktadır. *Spor, üst tabakada bir yaşam biçimine dönüşmekte ve gerçek anlamını bu tabakada bulmaktadır.*

Tablo 2. Örneklem Grubunun, Sosyo-Ekonomik Düzeyi ile Tercih Ettiği Spor Branşları Arasındaki İlişki (%).

Sosyo-Ekonomik Düzey		Hangi Spor Branşlarını Yaptıkları								Toplam
		Futbol	Yüzme	Tenis	Basketbol	Jimnastik	Uzakdoğu	Vücut Geliştirme	Diğer	
Alt	Sayısı	3	0	0	0	0	26	21	0	50
	%	2,0	0	0	0	0	17,3	14,0	0	33,3
	Sayısı	11	0	1	2	0	6	29	1	50

Orta	%	7,3	0	0,7	1,3	0	4,0	19,3	0,7	33,3
Üst	Sayısı	3	21	20	0	1	2	3	0	50
	%	2,0	14,0	13,3	0	0,7	1,3	2,0	0	33,3
Toplam	Sayısı	17	21	21	2	1	34	53	1	150
	%	11,3	14,0	14,0	1,3	0,7	22,7	35,3	0,7	100,0

2. Tablo’da, örneklem grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile tercih ettiği spor dalları arasındaki ilişki görülmektedir. Tablo’da da görüldüğü gibi, alt tabakanın %17,3 ile uzak doğu sporları ve %14 ile vücut geliştirme sporu tercihinin karşılığı; üst tabakanın tercihi %14 ile yüzme ve %13,3 ile tenis sporlarıdır.

Bu durumda, alt tabakayı temsil eden denekler, daha çok fiziki güce dayalı, bedene eziyet etme pahasına da olsa, güçlü olmayı, yaşamda kalmayı sağlayan savunma-saldırı türü uzak doğu sporlarını; üst tabakayı temsil eden denekler ise, eğlence ve hazzın ön planda olduğu spor dallarını tercih etmektedirler.

Sporun, üst tabaka için “amaç”, alt tabaka için ise “araç” konumunda olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Örneklem Grubunun, Sosyo-Ekonomik Düzeyi ile Bireysel Sporlar Tercihi Arasındaki İlişki (%).

Sosyo-Ekonomik Düzey		Bireysel Sporları Tercih Etme Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
Alt	Sayısı	11	39	50
	%	7,3	26,0	33,3
Orta	Sayısı	42	8	50
	%	28,0	5,3	33,3
Üst	Sayısı	46	4	50
	%	30,7	2,7	33,4
Toplam	Sayısı	99	51	150
	%	66,0	34,0	100,0

3. Tablo’da, örneklem grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile bireysel sporlar tercihi arasındaki ilişki görülmektedir. Tablo’da da görüldüğü gibi, alt tabakanın %7,3’ü, orta tabakanın %28’i, üst tabakanın %30,7’si bireysel sporları tercih etmektedir.

Bu oranlar, “alt tabakadan üst tabakaya doğru çıkıldıkça, takım sporlarına yönelim göreceli olarak azalırken; bireysel sporlara yönelim artmaktadır” alt hipotezimizi doğrulamaktadır.

Örneklem grubunun, sosyo-ekonomik düzeyi ile bireysel sporlar tercihi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ($p < 0,05$).

Tablo 4. Örneklem Grubunun, Sosyo-Ekonomik Düzeyi ile Takım Sporlarını Tercih Arasındaki İlişki (%).

Sosyo-Ekonomik Düzey		Takım Sporları Tercih Etme Durumu		Toplam
		Evet	Hayır	
Alt	Sayısı	41	9	50
	%	27,3	6,0	33,3
Orta	Sayısı	38	12	50
	%	25,3	8,0	33,3
Üst	Sayısı	4	46	50
	%	2,7	30,7	33,3
Toplam	Sayısı	83	67	150
	%	55,3	44,7	100,0

4. Tablo’da, örneklem grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile takım sporlarını tercih etme durumları arasındaki ilişki görülmektedir. Tablo’da da görüldüğü gibi, alt tabakanın %27,3’ü, orta tabakanın %25,3’ü, üst tabakanın %2,7’si takım sporlarını tercih etmektedir.

Bu oranlar, “alt tabakadan üst tabakaya doğru çıkıldıkça, takım sporlarına yönelim göreceli olarak azalırken; bireysel sporlara yönelim artmaktadır” alt hipotezimizi doğrulamaktadır.

Örneklem grubunun, sosyo-ekonomik düzeyi ile takım sporları tercihi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 5. Örneklem Grubunun, Sosyo-Ekonomik Düzeyi ile Spor İçin Ayırdığı Aylık Miktar Arasındaki İlişki (%).

Sosyo-Ekonomik Düzey		Bütçesinden Spora Ayırdığı Ücret			Toplam
		59 TL ve Altı	60-89 TL	90 TL ve Üstü	
Alt	Sayısı	49	1	0	50
	%	32,7	0,7	0	33,4
Orta	Sayısı	0	49	1	50
	%	0	32,7	0,7	33,4
Üst	Sayısı	0	0	50	50
	%	0	0	33,3	33,3
Toplam	Sayısı	49	50	51	150
	%	32,7	33,4	34,0	100,0

5. Tablo’da, örneklem grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile bütçesinden spora ayırdığı aylık miktar arasındaki ilişki görülmektedir. Tablo’da da görüldüğü gibi, tabakaların bütçelerinden spora ayırdıkları aylık miktar, alt tabakada %32,7’si 59 TL ve altı, %0,7’si 60-89 TL; orta tabakada %32,7’si 60-89 TL, %0,7’si 90 TL ve üstü; üst tabakada %33,3’ü 90 TL ve üstüdür.

Alt tabakadan üst tabakaya doğru çıkıldıkça, örneklem grubunun bütçesinden spora ayırdığı aylık miktarın artış gösterdiği görülmektedir.

Örneklem grubunun, sosyo-ekonomik düzeyi ile spor için ayırdığı aylık miktar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 6. Örneklem Grubunun, Sosyo-Ekonomik Düzeyi ile Spor Teriminin Çağrışımları Arasındaki İlişki (%).

Sosyo-Ekonomik Düzey		Spor Terimi İştirildiğinde Akla Gelen İlk Şey					Toplam
		Sağlık	Başarı, Gelecek	Futbol	Estetik, Güzellik	Fairplay, Dostluk	
Alt	Sayısı	19	25	6	0	0	50
	%	12,7	16,7	4,0	0	0	33,4
Orta	Sayısı	35	5	2	2	6	50
	%	23,3	3,3	1,3	1,3	4,0	33,2
Üst	Sayısı	31	0	0	15	4	50
	%	20,7	0	0	10,0	2,7	33,4
Toplam	Sayısı	85	30	8	17	10	150
	%	56,7	20,0	5,3	11,3	6,7	100,0

6. Tablo'da, örneklem grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile spor teriminin çağrışımları arasındaki ilişki görülmektedir. Tablo'da da görüldüğü gibi, spor terimi iştirildiğinde, çağrıştırdığı şeyler, sırasıyla, alt tabakanın %16,7'sinde başarı ve gelecek, %12,7'sinde sağlık, %4'ünde futbol; orta tabakanın, %23,3'ünde sağlık, %4'ünde fairplay, dostluk, %3,3'ünde başarı ve gelecek, %1,3'ünde futbol, %1,3'ünde estetik, güzellik; üst tabakanın, %20,7'sinde sağlık %10'unda estetik, güzellik, %2,7'sinde fairplay, dostluktur.

Bu tablo, “üst tabaka sporu, öncelikle sağlık ve eğlence amacıyla yaparken; alt tabaka, spor aracılığıyla para kazanmak ve statü yükseltmek istemektedir. Sporun, üst tabaka için ‘amaç’; alt tabaka için ise ‘araç’ durumunda olduğu, dolayısıyla gerçek anlamını üst tabakada bulduğu” alt hipotezimizi doğrulamaktadır.

Tablo 7. Örneklem Grubunun, Sosyo-Ekonomik Düzeyi ile Spor Yapma Nedenleri Arasındaki İlişki (%).

Sosyo-Ekonomik Düzey		Niçin Spor Yapıyorsunuz?						Toplam
		Para Kazanmak	Şöhret Olmak	Milli İdealler	Eğlence	Sağlıklı Güçlü Beden	Sosyal Çevre	
Alt	Sayısı	8	1	25	0	16	0	50
	%	5,3	0,7	16,7	0	10,7	0	33,4
Orta	Sayısı	0	0	1	4	44	1	50
	%	0	0	0,7	2,7	29,3	0,7	33,4
Üst	Sayısı	0	0	0	11	39	0	50
	%	0	0	0	7,3	26,0	0	33,3
Toplam	Sayısı	8	1	25	15	99	1	150
	%	5,3	0,7	17,4	10,0	66,0	0,7	100,0

7. Tablo'da, örneklem grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile spor yapma nedenleri arasındaki ilişki görülmektedir. Tablo'da da görüldüğü gibi, örneklem grubunun spor yapma amaçları sırasıyla şöyledir: Alt tabakanın %5,3'ü para kazanmak, %0,7'si şöhret olmak, %16,7'si milli idealler, %10,7'si sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmak; orta tabakanın %0,7'si sosyal çevre edinmek, %29,3'ü sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmak, %2,7'si eğlence, %0,7'si milli değerler; üst tabakanın %7,3'ü eğlence, %26'sı sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmak için spor yapmaktadır.

Alt tabakadan üst tabakaya doğru çıktıkça, spor, eğlence ve çağdaş bir yaşam biçimi geliştirme gibi değerler için yapılırken; tersine, üst tabakadan alt tabakaya doğru inildikçe, milli idealleri gerçekleştirme ve bu amaca bağlı maddi kazanç ve prestij sağlama arzuları ön plana çıkmaktadır.

7. Tablo'da dikkat çeken bir başka nokta, “sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmak için” spor yapanların alt tabakadaki oranının %10,7; orta tabakadaki oranının, %29,3 ve üst tabakadaki oranının %26'yı bularak, toplamda, en yüksek (%66) spor yapma nedenini oluşturmasıdır.

Tablo 7'deki “niçin spor yapıyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların oranı ile “sizce niçin spor yapılmalıdır?” sorusuna verilen cevapların oranı arasındaki en anlamlı ilişki, -alt tabakada %20,7 oranı, orta tabakada %30 oranı ve üst tabaka %25,3 oranı ile- “sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmak için” cevabı olmuştur. Buna göre, örneklem grubunun “spor yapma nedenleri” ile “olası spor yapılma nedenleri” arasından “sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olma” düşünceleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Örneklem grubunun “sizce niçin spor yapılmalıdır?” sorusuna verdiği cevaplar, “milli idealler için” alt tabakada %10'luk bir orana sahip iken; üst tabakada %0,7 oranındadır. “Şöhret olmak” ve “para kazanmak”, alt tabakada %0,7'lik bir orana sahip iken; üst tabakada %0'lık orana sahiptir.

Sporun, üst tabaka için “amaç”, alt tabaka için “araç” konumunda olduğu bir kez daha görülmektedir.

Tablo 8. Örneklem Grubunun, Sosyo-Ekonomik Düzeyi ile Sporu Değerlendirme Biçimleri Arasındaki İlişki (%).

Sosyo-Ekonomik Düzey		Sporu Daha Çok Hangi Yönüyle Değerlendirdikleri					Toplam
		Seyretmek	Yapmak	Dinlemek	Tartışmak	Yorumlamak	
Alt	Sayısı	14	32	0	1	3	50
	%	9,3	21,5	0	0,7	2,0	33,5
Orta	Sayısı	5	39	1	3	2	50
	%	3,3	26,0	0,7	2,0	1,3	33,3
Üst	Sayısı	1	47	1	0	1	50
	%	0,7	31,3	0,7	0	0,7	33,3
Toplam	Sayısı	20	118	2	4	6	150
	%	13,3	78,7	1,3	2,7	4,0	100,0

8. Tablo'da, örneklem grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile sporu değerlendirme biçimleri arasındaki ilişki görülmektedir. Örneklem grubunun sporu “seyretme” oranının, alt tabadan üst tabakaya doğru çıkıldıkça (alt %9,3, orta %3,3, üst %0,7) düştüğü, “yapma” oranında (alt %21,5, orta %26, üst %31,5) belirgin bir düşüşün olmadığı görülmektedir. Örneklem grubunun “*sporu daha çok hangi yönüyle değerlendiriyorsunuz*” sorusuna verdiği “yapmak” cevabının birbirine yakın değerler göstermiş olması, bu çalışmanın, spor merkezlerinde, spor yapan deneklere uygulanmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Örneklem grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile sporu değerlendirme biçimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sonuç

Uygulamalı bir alan araştırması olan bu çalışmayla, toplumsal tabaka farklarının spora yansıyan sonuçları belirlenmeye çalışılmıştır.

Örneklem grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile düzenli spor yapma süreleri arasındaki ilişki incelenmiş, 1. Tablo'da da görüleceği gibi, alt tabakadan üst tabakaya doğru gidildikçe, düzenli spor yapma yılının arttığı belirlenmiştir. *Spor, üst tabakada bir yaşam biçimine dönüşmekte ve gerçek anlamını bu tabakada bulmaktadır.*

2. Tablo'da da görüleceği gibi, alt tabakanın %17,3 ile uzak doğu sporları ve %14 ile vücut geliştirme sporu tercihine karşılık; üst tabakanın tercihi %14 ile yüzme ve %13,3 ile tenis sporlarıdır. Bu durumda, alt tabakayı temsil eden denekler, daha çok fiziki güce dayalı, bedene eziyet etme pahasına da olsa, güçlü olmayı, yaşamda kalmayı sağlayan, savunma-saldırı türü uzak doğu sporlarını; üst tabakayı temsil eden denekler ise, eğlence ve hazzın ön planda olduğu spor dallarını tercih etmektedirler. *Sporun, üst tabaka için “amaç”, alt tabaka için ise “araç” konumunda olduğu görülmektedir.*

3. Tablo'da, örneklem grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile bireysel sporlar tercihi arasındaki ilişki yer almıştır. Tablo'da da görüleceği gibi, alt tabakanın %7,3'ü, orta tabakanın %28'i, üst tabakanın %30,7'si bireysel sporları tercih etmektedir. Bu oranlar, “*alt tabakadan üst tabakaya doğru çıkıldıkça, takım sporlarına yönelim göreceli olarak azalırken; bireysel sporlara yönelim artmaktadır*” alt hipotezimizi doğrulamaktadır.

Örneklem grubunun, sosyo-ekonomik düzeyi ile bireysel sporlar tercihi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$).

4. Tablo'da, örneklem grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile takım sporları tercihi arasındaki ilişki sorgulanmıştır. Tablo'da da görüldüğü gibi, alt tabakanın %27,3'ü, orta tabakanın %25,3'ü, üst tabakanın %2,7'si takım sporlarını tercih etmektedir. Bu oranlar, “*alt tabakadan üst tabakaya doğru çıkıldıkça, takım sporlarına yönelim göreceli olarak azalırken; bireysel sporlara yönelim artmaktadır*” alt hipotezimizi doğrulamaktadır.

Örneklem grubunun, sosyo-ekonomik düzeyi ile takım sporları tercihi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tabakaların bütçelerinden spora ayırdıkları aylık miktar (Bkz. Tablo 5), alt tabakada %32,7'si 59 TL ve altı, %0,7'si 60-89 TL; orta tabakada %32,7'si 60-89 TL, %0,7'si 90 TL ve üstü; üst tabakada %33,3'ü 90 TL ve üstüdür. Alt tabakadan üst tabakaya doğru çıkıldıkça, örneklem grubunun bütçesinden spora ayırdığı aylık miktarın artış gösterdiği görülmektedir.

Örneklem grubunun, sosyo-ekonomik düzeyi ile spor için ayırdığı aylık miktar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$).

Spor terimi işitildiğinde, çağrıştırdığı şeyler (Bkz. Tablo 6) incelendiğinde, veriler, “üst ta-

baka sporu, öncelikle sağlık ve eğlence amacıyla yaparken; alt tabaka, spor aracılığıyla para kazanmak ve statü yükseltmek istemektedir. Sporun, üst tabaka için “amaç”; alt tabaka için ise “araç” durumunda olduğu, dolayısıyla gerçek anlamını üst tabakada bulduğu” alt hipotezimizi doğrulamaktadır.

Örnekleme grubunun, “sosyo-ekonomik düzeyi” ile “spor yapma nedenleri” arasındaki ilişki sorgulandığında (Bkz. Tablo 7), alt tabakanın %5,3’ü para kazanmak, %0,7’si şöhret olmak, %16,7’si milli idealler, %10,7’si sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmak; orta tabakanın %0,7’si sosyal çevre edinmek, %29,3’ü sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmak, %2,7’si eğlence, %0,7’si milli değerler; üst tabakanın %7,3’ü eğlence, %26,0’ı sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmak için spor yapmaktadır. Alt tabakadan üst tabakaya doğru çıkıldıkça, spor, eğlence ve çağdaş bir yaşam biçimi geliştirme gibi değerler için yapılırken; tersine, üst tabakadan alt tabakaya doğru inildikçe, milli idealleri gerçekleştirme ve bu amaca bağlı maddi kazanç ve prestij sağlama arzuları ön plana çıkmaktadır.

7. Tablo’da dikkat çeken bir başka nokta, “sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmak için” spor yapanların alt tabakadaki oranının %10,7; orta tabakadaki oranının, %29,3 ve üst tabakadaki oranının %26’yı bularak, toplamda, en yüksek (%66) “spor yapma nedenini” oluşturmasıdır.

Tablo 7’deki “niçin spor yapıyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların oranı ile “sizce niçin spor yapılmalıdır?” sorusuna verilen cevapların oranı arasındaki en anlamlı ilişki, -alt tabakada %20,7 oranı, orta tabakada %30 oranı ve üst tabaka %25,3 oranı ile- “sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olmak için” cevabı olmuştur.

Buna göre, örneklem grubunun “spor yapma nedenleri” ile “olası spor yapılma nedenleri” arasından “sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olma” düşünceleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Örnekleme grubunun “sizce niçin spor yapılmalıdır” sorusuna verdiği cevaplar, “milli idealler için” alt tabakada %10’luk bir orana sahip iken; üst tabakada %0,7 oranındadır. “Şöhret olmak” ve “para kazanmak”, alt tabakada %0,7’lik bir orana sahip iken; üst tabakada %0’lık orana sahiptir.

Örnekleme grubunun, “sporu daha çok hangi yönüyle değerlendirdiklerine” yönelik soruya verdiği cevaplar (Bkz. Tablo 8) incelenmiş, örneklem grubunda, sporu “seyretme” oranının, alt tabakadan üst tabakaya doğru çıkıldıkça (alt %9,3, orta %3,3, üst %0,7) düştüğü, “yapma” oranında (alt %21,5, orta %26,0, üst %31,5) belirgin bir düşüşün olmadığı belirlenmiştir. Örneklem grubunun “sporu daha çok hangi yönüyle değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdiği “yapmak” cevabının birbirine yakın değerler göstermiş olmasının, bu çalışmanın, spor merkezlerinde, spor yapan deneklere uygulanmış olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Örnekleme grubunun sosyo-ekonomik düzeyi ile sporu değerlendirme biçimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sonuç olarak;

Toplumsal tabaka farklılıklarının, spora yansıyan sonuçlarının değerlendirildiği bu araştırma sonucunda, toplumsal tabakalarda (alt, orta, üst), spor olgusunun gerek algılanmasında gerekse uygulanmasında birçok farklılıkların bulunduğu belirlenmiştir.

Farklı toplumsal tabakalardaki bireylerin, ait oldukları toplumsal tabakanın gereği olarak, yaşam biçimleri, meslekleri, eğitim ve gelir düzeyleri, onların hangi sporlara hangi düzeyde ve hangi biçimlerde katılabileceklerini de etkilemektedir.

Böylelikle, “Bireylerin spora ilişkin algıları, spora yönelişleri ve sportif pratikleri yer aldıkları toplumsal tabakayı yansıtır” hipotezimiz;

Alt tabakadan üst tabakaya doğru çıktıkça;

- “Spor” terimi işitildiğinde, akla gelen etkinlik çeşidi artmaktadır.
- Spor yapma oranı yükselirken, izleme oranı düşmektedir.
- Takım sporlarına yönelim göreceli olarak azalırken; bireysel sporlara yönelim artmaktadır.

Ayrıca;

- Üst tabaka, “hemen haz veren sporları” tercih ederken; alt tabaka, bedene eziyet etme pahasına da olsa, “güçlü olmayı sağlayan sporlara” yönelmektedir.
- Üst tabaka sporu, öncelikle sağlık ve eğlence amacıyla yaparken; alt tabaka, spor aracılığıyla para kazanmak ve statü yükseltmek istemektedir. Sporun, üst tabaka için “amaç”; alt tabaka için ise “araç” durumunda olduğu, dolayısıyla gerçek anlamını üst tabakada bulduğu düşünülmektedir, alt hipotezlerimiz doğrulanmıştır.

KAYNAKÇA

- Amman, M. T. (2000). “Spor Sosyolojisi”. Ed. H. Can İkizler. *Sporla Sosyal Bilimler*, 85-149. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Bourdieu P. (2002). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Translated by: Richard Nice. Cambridge Massachusetts: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1978). *Sport and Social Class*. Social Science Information. Sage Pub.
- Mehus, I. (2005). “Distinction Through Sport Consumption: Spectators of Soccer, Basketball and Ski-Jumping”. *International Review for the Sociology of Sport*, 40/3, 321-333. Sage Pub.
- Stempel, C. (2005). “Adult Participation Sports As Cultural Capital: A Test of Bourdieu’s Theory of the Field of Sports”. *International Review for the Sociology of Sport*, 40/4, 411-432. Sage Pub.
- Thrane, C. (2001). “Sport Spectatorship in Scandinavia: A Class Phenomenon?”. *International Review for the Sociology of Sport*, 36/2 149-163. Sage Pub.
- Warde, A. (2006). “Cultural Capital and The Place of Sport”. *Cultural Trends*, 15 2/3, 107-122. Routledge.
- Washington, R. E., & Karen, D. (2001). “Sport and Society”. *Annual Review of Sociology*, 27/1, 187-212. Annual Reviews.
- White, P., & Wilson, B. (1999). “Distinction in the Stands: An Investigation of Bourdieu’s Habitus, Socioeconomic Status and Sport Spectatorship in Canada”. *International Review for the Sociology of Sport*, 34/3, 245-264. Sage Pub.
- Wilson, C. T. (2002). “The Paradox of Social Class and Sport Involvement: The Roles of Cultural and Economic Capital”. *International Review For The Sociology of Sport*, 37/1, 5-16. Sage Pub.
- Yiannakis, A. (1978). “A Theory of Sport Stratification”. *Education Resource Information Center*. (<http://eric.ed.gov/PDFS/ED081741.pdf>).